

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
Харківський національний університет внутрішніх справ
Кафедра теорії та історії держави та права

ЗАТВЕРДЖЕНО

На засіданні кафедри
теорії та історії держави та права
протокол № 1 від 12.08.2024

Завідувач кафедри

 Ігор ЛОГВИНЕНКО

ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ ТА ПРАВА УКРАЇНИ (ОК.9)

ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Кафедра	Кафедра теорії та історії держави та права (http://univd.edu.ua/uk/dir/1354/kafedra-teorii-ta-istorii-derzhavy-i-prava)
Контактний телефон	+380686305909 (роб.)
E-mail	kaf-tdp@univd.edu.ua
ЛЕКТОР (ЛЕКТОРИ)	
	Логвиненко Ігор Альбертович , завідувач кафедри теорії та історії держави та права, кандидат історичних наук, доцент E-mail: igor_logv@ukr.net Лекційний потік: ННІ № 1
	Загуменна Юлія Олександрівна , професор кафедри теорії та історії держави та права, кандидат юридичних наук, доцент E-mail: yuliyazagum@gmail.com Лекційний потік: ННІ № 2
Назва освітньо-професійної програми	Право (Поліцейські) Law (Police Officers)
Рівень вищої освіти	Перший (бакалаврський)

Галузь знань	08 Право
Спеціальність	081 Право
Статус дисципліни	Обов'язковий компонент освітньо-професійної програми першого (бакалаврського) рівня (вивчається у 1 семестрі)
Мета вивчення дисципліни	Метою викладання навчальної дисципліни є оволодіння здобувачами вищої освіти знань з історії становлення та розвитку української держави та права, формування у них чітких методологічних та теоретико-концептуальних засад осмислення основних тенденцій, закономірностей та особливостей процесу розвитку української держави та права.
Завдання вивчення дисципліни	<p>Завданнями вивчення навчальної дисципліни «Історія держави та права України» є формування у здобувачів вищої освіти як майбутніх працівників поліції знань, вмінь та навичок, які відповідають професійно-кваліфікаційним характеристикам основних посад працівників Міністерства внутрішніх справ України та Національної поліції України та завданням, які ставляться перед поліцією на конкретному етапі розвитку українського суспільства.</p> <p>У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач вищої освіти повинен знати:</p> <ul style="list-style-type: none"> – загальні закономірності державно-правового розвитку України; – особливості державно-правового розвитку України; – джерела навчальної дисципліни, насамперед: нормативно-правові акти, які приймалися в різні періоди, історичні джерела в яких міститься інформація про державно-правовий розвиток України різних періодів, вітчизняну та зарубіжну наукову літературу з історії держави та права України. <p>вміти:</p> <ul style="list-style-type: none"> – аналізувати державно-правові явища, а також джерела права і практику їх застосування;

	<ul style="list-style-type: none"> – науково прогнозувати майбутній розвиток держави та права; – давати наукове тлумачення основним науковим поняттям та категоріям з історії держави та права України; – в усному та письмовому вигляді логічно висловлювати або оформлювати власні думки стосовно оцінки історико-правових явищ та процесів.
Обсяг дисципліни в кредитах ECTS/годинах	3 кредити ECTS (загальний обсяг – 90 год.), з них:
	-аудиторна робота: 30 год.
	-самостійна робота: 60 год.
Форми та види проведення навчальних занять	<p>Форма навчання – денна.</p> <p>Види навчальних занять:</p> <ul style="list-style-type: none"> - лекції: 4 год. - семінарські заняття: 26 год. - самостійна робота: 60 год.
Самостійна робота	Опрацювання рекомендованої літератури, підготовка цільових виступів, підготовка тез доповідей до конференцій.
Індивідуальні завдання	Цільові виступи, доповіді
Необхідне обладнання	Мультимедійне обладнання (ноутбук, проектор), комп'ютерне забезпечення з виходом у мережу Інтернет.
Мова викладання	Українська
Контроль	<p>Методи контролю:</p> <p>усний та письмовий (опитування на семінарських заняттях; участь в дискусіях, цільові виступи, виконання самостійних робіт); тестовий.</p> <p>Форми контролю:</p> <ul style="list-style-type: none"> - поточний (опитування, тестування, веб-квести); <p>Критерії оцінки поточного контролю викладач повідомляє на першому занятті та перед кожними оцінюванням.</p> <ul style="list-style-type: none"> - проміжний (опитування); - підсумковий (екзамен).
Інтегральна компетентність, загальні компетентності	Здатність розв'язувати задачі дослідницького та/або інноваційного характеру у сфері права.

(ЗК)	<p>ЗК-1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.</p> <p>ЗК-3. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.</p> <p>ЗК-13. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.</p>
Спеціальні компетентності (СК)	<p>СК-2. Здатність аналізувати ретроспективи розвитку правових явищ та процесів у контексті їх впливу на сучасну правову систему.</p> <p>СК-8. Здатність застосовувати правові принципи та доктрини.</p> <p>СК-12. Здатність аналізувати правові проблеми та обґрунтовувати правові позиції.</p> <p>СК-13. Здатність до критичного та системного аналізу правових явищ.</p>
ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ ЗА ТЕМАМИ	
<p>Тема № 1. ІДПУ як наука і навчальна дисципліна. Стародавні держави і право на території сучасної України.</p> <p>Історія держави та права України як наука, її витоки та завдання на нинішньому етапі українського державотворення. Предмет історії держави та права України, її місце в системі юридичних дисциплін. Методологія курсу, його значення для підготовки фахівців-юристів та вплив на формування в них історично-правового та державницького світогляду.</p> <p>Періодизація державно-правового розвитку України. Загальна характеристика пам'яток українського права. Значення джерел права для вивчення історії держави та права України. Нинішній стан історично-правових досліджень. Історіографія історії держави та права України.</p> <p>Закономірності та особливості переходу первісного суспільства на території України від найпростіших форм суспільних утворень до державності та цивілізації. Аратта (Оріяна, Оратанія). Кімерія.</p> <p>Скіфське царство (VII ст. до н.е. – III ст. н.е.), його суспільний та державний лад. Основні риси політичної організації античних міст-держав (VII ст. до н.е. – V ст. н.е.). Особливості виникнення та структура управління Боспорського царства (V ст. до н.е. – VI ст. н.е.). Джерела та основні риси права доби.</p>	

Тема № 2. Держава та право Русі. Особливості політичного розвитку Галицько-Волинської держави та її права.

Основні концептуальні підходи до проблеми утворення Руської держави.

Формування системи суспільних відносин у ранньослов'янських племен. Державне об'єднання племен антів. Утвердження військової демократії як специфічної форми правління. Формування племінних союзів.

Політична консолідація східних слов'ян та створення Русі. Формування її території та політичне становище в Європі. Реформи Володимира Великого і Ярослава Мудрого.

Основи суспільного ладу. Правове становище окремих груп людності.

Форма правління та форма державного устрою. Центральні органи влади та управління та місцева адміністрація. Десяткова і двірцево-вотчинна системи управління. Сільська територіальна община (верв) – орган місцевого самоврядування.

Джерела права Київської Русі. Види і галузі права княжої доби.

Об'єктивні фактори посилення Галицького та Волинського князівств, їх об'єднання в єдину державу – спадкоємницю Руси-України. Державний, суспільний лад та джерела права Галицько-Волинської держави, їх особливості. Роль Романа Мстиславовича та Данила Галицького у державотворчому процесі.

Основні риси права Галицько-Волинської держави. Магдебурзьке право, його запровадження у містах Галицько-Волинської держави.

Тема № 3. Державно-правове становище України у складі Великого князівства Литовського.

Формування території Великого князівства Литовського. Вхідження до його складу руських князівств. Еволюція форми державного устрою Великого князівства Литовського та зміни у державно-правовому статусі руських князівств. Політичний та адміністративний устрій Великого князівства Литовського. Умови Кревської (1385 р.) і Городельської (1413 р.) уній а також Острівської угоди 1392 рр.

Станова організація суспільства: магнати, бояри, шляхта, духовенство, міщани, їхня внутрішня соціальна диференціація. Правове становище окремих категорій селянства.

Еволюція органів державної влади. Центральні та місцеві органи влади й управління. «Копа» як орган місцевого самоуправління. Судоустрій: суди державні та церковні. Судова реформа сер. XVI ст.: створення повітових судів: земського, гродського або замкового, підкоморського.

Джерела права доби. Литовський статут в трьох редакціях. Право власності. Види та галузі права.

Тема № 4. Суспільно-політичний лад і право України під владою Польщі та Речі Посполитої.

Приєднання західноукраїнських земель до складу Польщі у др. пол. XIV ст., зміна їх політико-правового становища. Адміністративно-територіальний поділ

Польщі. Причини об'єднавчих тенденцій між Литвою та Польщею. Люблінська унія 1569 року та утворення Речі Посполитої. Зміна статусу українських земель. Наслідки Берестейської церковної унії 1596 р.

Творення замкнених суспільних верств – станів. Правове становище окремих груп людності.

Центральні органи державної влади, їх функції та еволюція. Органи Польського королівства та Речі Посполитої: король, королівська рада, вальний сейм, сенат, посольська зборня. Повноваження центральних органів влади та управління: коронний маршалок, підканцлер, підскарбій, гетьман, референдарій. Місцеві органи влади та органи самоуправління в сільській місцевості: воєводи, старости, каштеляни, волосний староста, писар, сільський сход. Судоустрій. Світські суди: земські, старостинські, магістратські, підкоморські. Королівський суд та його види. Духовний суд. Варшавський сейм 1578 року та утворення Коронного трибуналу.

Звичаєве право. «Руська Правда». Магдебурзьке право. Вислицький статут 1347 року. Вартський статут 1420-1423 років. Королівські закони, загальні й особисті привілеї, законодавство сеймів та ухвали сеймиків. Судова практика.

Право власності. Види землеволодіння. Зобов'язальне право. Способи забезпечення зобов'язань. Види договорів: купівлі-продажу, позики, підряду. Спадкове право. Шлюбно-сімейне право. Види злочинів і система покарань. Судовий процес.

Тема № 5. Військово-політичний устрій та право Запорозької Січі.

Вишневецький Д. (Байда) та утворення Запорозької Січі. Особливості її суспільного ладу.

Органи військово-адміністративної влади та козацького самоуправління, адміністративно-територіальний поділ Запорозької Січі. Базові принципи політичного устрою Запорозької Січі. Компетенція козацької (військової) ради, кошового уряду (отамана, кошового судді, писаря, осавула), полкової старшини (курінних отаманів, паланкової (полкової) та наказної старшини). Судова система: суд курінного отамана, кошового судді, кошового отамана, козацької ради.

Характерні риси звичаєвого козацького права. Види злочинів та класифікація покарань. Судочинство.

Тема № 6. Українська гетьманська держава (Військо Запорозьке) та її право.

Соціально-економічне та політичне становище України напередодні і в ході національно-визвольної революції (війни) 1648 – 1658 рр. Зборівська 1649 р., Білоцерківська 1651 р. угоди Війська Запорозького із Річчю Посполитою. Формування української держави за Б. Хмельницького.

«Руїна» та її наслідки. Віленський договір 1656 року, Гадяцький договір І. Виговського (1658 р.), Андрусівське перемир'я 1667 р., Вічний мир 1686 р. Поділи Речі Посполитої Польської та входження Правобережної України і Західної Волині до складу Російської імперії.

Еволюція суспільних відносин у гетьманській державі. Правове становище окремих груп людності.

Центральні органи влади. Полково-сотенний адміністративно-територіальний устрій. Структура та компетенція органів місцевого управління. Міське самоврядування: магістрати та ратуші.

Дипломатичні стосунки Б. Хмельницького з Московією. Рішення Земських соборів 1651 р. та 1653 р. Переяславська рада 8 січня 1654 р. Державно-правовий статус України - Гетьманщини за Березневими статтями 1654 р. та царськими жалуваними грамотами від 27 березня та 12 квітня 1654 р.

Гетьманські статті. Обмеження автономних прав України. Органи самодержавного управління Україною – Гетьманщиною:

Зростання ролі українського права. Звичаєве право. Договірні статті. Нормативно-правові акти гетьманської влади: гетьманські універсали, ордери, інструкції, листи, декрети, грамоти. Джерела польсько-литовського походження. Збірники Магдебурзького права. Збірники церковного права. Царське законодавство та його поширення в українських землях.

Систематизація українського права. «Права, за якими судиться малоросійський народ» 1743 р. «Суд і розправа в правах малоросійських» 1750 р. Ф. Чуйкевича. «Книга Статут та інші права малоросійські» 1764 р. В.Кондратьєва. «Екстракт малоросійських прав» 1767 р. «Екстракт із указів, інструкцій і настанов... Сенату» 1786 р.

Основні риси права. Право власності. Зобов'язальне право. Шлюбно-сімейне право. Право успадкування за заповітом та за законом. Кримінальне право. Види злочинів і система покарань. Зміни у процесуальному праві. Обвинувально-змагальний та слідчий (інквізиційний) форми процесу.

Тема № 7. Суспільно-політичний лад і право українських земель у складі Російської, Австрійської, Австро-Угорської імперій.

Поділи Речі Посполитої та їхні наслідки для українських земель. Правовий статус українських етнічних територій у складі Росії та Австрії. Адміністративно-територіальний поділ. Колоніальна політика обох держав.

Суспільний лад на підпорядкованих Росії українських землях. Буржуазні реформи в Росії другої половини XIX ст. та особливості їх проведення в Україні.

Центральні органи влади та управління Російської імперії. Компетенція місцевої адміністрації. Губернське, повітове та волосне управління. Органи селянського самоврядування. Зміни в судовій системі.

Джерела права і специфіка їх застосування в різних регіонах України. Кодифікація права. «Зібрання малоросійських прав» 1807 року, «Звід місцевих законів губерній і областей, приєднаних від Польщі», «Звід законів Російської імперії», характеристика його редакцій.

Суспільний лад на підпорядкованих Австро-Угорщині українських землях. Правовий статус окремих категорій населення до відміни кріпосного права (1848 р.) і після неї.

Центральні органи влади та управління Австрійської імперії. Крайова і місцеві адміністрації, їхні повноваження. Створення дуалістичної Австро-Угорської монархії (1867 р.), особливості функціонування органів управління.

Кодифікація місцевого права. Цивільний кодекс Австрії 1811 року. Цивільний кодекс 1895 року. Торговий кодекс 1863 року. Закон про компетенцію суду 1852 року. Закон про судочинство по безспірних справах 1854 року. Цивільно-процесуальний кодекс Австрії 1895 року. Кримінальний кодекс Австрії 1852 року. Військово-кримінальний кодекс Австрії 1855 року та його дія на території Галичини та Буковини. Кримінальний кодекс Угорщини 1879 року і його запровадження на Закарпатті. Надзвичайне законодавство початку XX ст.

Тема № 8. Національна державність і право України у 1917 - 1921 рр.

Повалення царизму. Проведення Тимчасовим урядом перетворень в державному устрої Росії. Розпад Російської імперії.

Українська Центральна Рада. Боротьба за національно-державне відродження України. Універсали Центральної Ради. Берестейська угода (1918 р.) та її наслідки для України.

Організація центральної і місцевої влади. Військове будівництво. Правотворча діяльність в Українській Народній Республіці. Конституція УНР від 29 квітня 1918 року.

Українська Держава. Переворот 29 квітня 1918 року і утворення Української Держави. Гетьман П. Скоропадський. «Грамота до всього українського народу» від 29 квітня 1918 року. Організація влади згідно з «Законами про тимчасовий державний устрій України» і «Тимчасовим законом про верховне управління державою...». Будівництво збройних сил. Право.

Українська Народна Республіка за доби Директорії. Встановлення влади Директорії. Заява Директорії від 26 грудня 1918 року. Трудовий конгрес. Закон «Про форму влади в Україні» від 23 січня 1919 р. та інші нормативно-правові акти. Держави Антанти і Директорія. Варшавський договір від 21 квітня 1920 року.

Західноукраїнська Народна Республіка. Утворення ЗУНР. Відозви Української Національної Ради від 1 листопада 1918 року. Вищі і місцеві органи влади та управління ЗУНР. Органи охорони порядку. Судова система. Реорганізація армії. Передвступний договір з Директорією УНР від 14 грудня 1918 року. Акт проголошення соборності України 22 січня 1919 року. Законодавство ЗУНР. Паризька конференція та її наслідки для України.

Тема № 9. Українська СРР (УРСР) та її право.

Жовтневий переворот у Петрограді в 1917 р. та процес встановлення радянської влади в Україні. Питання легітимності I Всеукраїнського з'їзду Рад у Харкові. Утворення радянської УНР. Взаємини з РСФРР. Надзвичайні органи влади: ВУНК, ДПУ, ОДПУ. Конституція УСРР 1919 року. Ризький (1921 року) мирний договір і його наслідки для України.

Правові засади утворення Союзу РСР. Державно-правове становище України за Конституцією СРСР 1924 р. Утворення Молдавської АСРР у складі УСРР.

Формування адміністративно-командної системи управління. Конституція УРСР 1937 року. Судова система. Прокуратура. НКВС. Створення системи «ГУЛАГ».

Проголошення незалежності Карпатської України (березень 1939 р.) Президент А. Волошин. Радянсько-німецькі договори та їх історико-правова оцінка. Початок Другої світової війни. Вхід Західної України до складу УРСР. Включення Північної Буковини, Північної і Південної Бессарабії до УРСР, а решти Бессарабії – до колишньої Молдавської АСРР і утворення МРСР у складі СРСР. Радянський репресивний апарат у новостворених областях, характеристика політичного режиму.

Початок радянсько-німецької війни. Спроба відновлення Української держави актом ОУН (30 червня 1941 р.). Українське державне правління на чолі з Я. Стецьком. Утворення Української Національної Ради в Києві.

Правові засади входження Кримської області та Севастополя до складу УРСР. Конституція СРСР (1977 р.) та УРСР 1978 р.: основні положення.

Правова система. Перші декрети радянської влади. Кодифікація законодавства Радянської України. Зміни в окремих галузях права в післявоєнний період. Друга кодифікація законодавства. Зміни в законодавстві УРСР у 1970-1980 рр.

Тема № 10. Розпад СРСР і відродження Української незалежної держави.

Демократизація виборчої системи. Вибори до Верховної Ради УРСР і місцевих Рад народних депутатів (березень 1990 р.). Ухвалення 16 липня 1990 р. «Декларації про державний суверенітет України», її зміст.

Розмежування повноважень між законодавчими, виконавчими та судовими органами. Зміни в структурі вищої виконавчої влади республіки. Реформування судової системи. Зміни в конституційному праві, трудовому, кримінальному законодавстві. Процесуальне законодавство.

Законодавче оформлення створення незалежної держави України. Всеукраїнський референдум 1 грудня 1991 року. Вибори Президента України. Розпад Союзу РСР і заснування Співдружності Незалежних Держав.

Підготовка та прийняття Конституції України 1996 року. Структура, основні положення і значення Основного Закону держави.

Вибори 1998 року до Верховної Ради за новим виборчим законом. Квітневий референдум 2000 року та проблеми легітимного впровадження його результатів. Вибори Президента України 2004 р., внесення змін до Конституції України.

Процеси та основні напрями реформування правової системи України. Впровадження європейських і світових стандартів в усіх галузях права. Основні напрями реформування цивільно-правових відносин у сучасній Україні. Головні тенденції у змінах до кримінального та кримінально-процесуального законодавства України.

Подолання гендерної нерівності в сучасному українському суспільстві.

Передумови та події Революції Гідності в Україні. Вибори Президента України 2014 р. Зміни у системі державного управління, реформування

адміністративної системи, процеси децентралізації.

Анексія Автономної республіки Крим Російською Федерацією. Дестабілізація політичної ситуації в державі. Початок АТО (ООС), воєнні дії на сході України (основні військові операції). Особливості та труднощі геополітичного становища України.

Вибори Президента України 2019 р. та основні тенденції сучасного державно-правового розвитку.

Початок повномасштабної війни російської федерації проти України. Героїчна боротьба захисників України проти російських загарбників. Основні військові операції по обороні та звільненню територій України. Терор і геноцид українського народу з боку російської держави. Волонтерський рух в Україні. Зміни у системі державного управління, введені у період війни. Основні напрями змін у законодавстві України, викликані воєнними діями. Міжнародна підтримка України у боротьбі з російською агресією.

Програмні результати навчання (ПРН)	ПРН-3. Проводити збір і інтегрований аналіз матеріалів з різних джерел.
	ПРН-6. Оцінювати недоліки і переваги певних правових аргументів, аналізуючи відому проблему.
	ПРН-13. Знати та розуміти особливості реалізації та застосування норм матеріального і процесуального права.
	ПРН-19. Пояснювати природу та зміст основних правових явищ і процесів.
Критерії оцінювання результатів навчання	<p>Оцінювання навчальної дисципліни проводиться за результатами поточного та підсумкового контролю:</p> <ul style="list-style-type: none"> - поточний контроль - 50 балів; - підсумковий контроль - 50 балів. <p>Оцінка за поточний контроль складається з оцінювання аудиторної та самостійної роботи здобувача вищої освіти. Оцінка за аудиторну роботу визначається як середнє арифметичне балів, які ним отримані на семінарських заняттях (здобувач має отримати не менш 5 позитивних оцінок) з коефіцієнтом 5. Оцінка за самостійну роботу визначається як середнє арифметичне балів, які отримані здобувачем за: цільові виступи (здобувач</p>

		має підготувати не менш 2) з коефіцієнтом 5. Підсумкові бали з навчальної дисципліни визначаються як сума балів, які отримані здобувачем протягом семестру, та балів, які набрані на підсумковому контролі (екзамені).	
ШКАЛА ОЦІНЮВАННЯ: НАЦІОНАЛЬНА ТА ECTS			
Оцінка в балах	Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	
		Оцінка	Пояснення
97-100	Відмінно («зараховано»)	А	«Відмінно» – теоретичний зміст курсу освоєний цілком, необхідні практичні навички роботи з освоєним матеріалом сформовані, всі навчальні завдання, які передбачені програмою навчання виконані в повному обсязі, відмінна робота без помилок або з однією незначною помилкою.
94-96			
90-93			
85-89	Добре («зараховано»)	В	«Дуже добре» – теоретичний зміст курсу освоєний цілком, необхідні практичні навички роботи з освоєним матеріалом в основному сформовані, всі навчальні завдання, які передбачені програмою навчання виконані, якість виконання більшості з них оцінено числом балів, близьким до максимального, робота з двома – трьома незначними помилками.
80-84			
75-79			
		С	«Добре» – теоретичний зміст курсу освоєний цілком, практичні навички роботи з освоєним матеріалом в основному сформовані, всі навчальні завдання, які передбачені програмою навчання виконані, якість виконання жодного з них не оцінено мінімальним числом балів, деякі види завдань виконані з помилками, робота з декількома незначними помилками, або з однією – двома значними помилками.

70 – 74	Задовільно («зараховано»)	D	« Задовільно » – теоретичний зміст курсу освоєний не повністю, але прогалини не носять істотного характеру, необхідні практичні навички роботи з освоєним матеріалом в основному сформовані, більшість передбачених програмою навчання навчальних завдань виконано, деякі з виконаних завдань, містять помилки, робота з трьома значними помилками.
65 – 69			
60 – 64		E	« Достатньо » – теоретичний зміст курсу освоєний частково, деякі практичні навички роботи не сформовані, частина передбачених програмою навчання навчальних завдань не виконані, або якість виконання деяких з них оцінено числом балів, близьким до мінімального, робота, що задовольняє мінімуму критеріїв оцінки.
40 – 59	Незадовільно («не зараховано»)	FX	« Умовно незадовільно » – теоретичний зміст курсу освоєний частково, необхідні практичні навички роботи не сформовані, більшість передбачених програм навчання, навчальних завдань не виконано, або якість їхнього виконання оцінено числом балів, близьким до мінімального; при додатковій самостійній роботі над матеріалом курсу можливе підвищення якості виконання навчальних завдань (з можливістю повторного складання), робота, що потребує доробки.
21 – 40			
1–20		F	« Безумовно незадовільно » – теоретичний зміст курсу не освоєно, необхідні практичні навички роботи не сформовані, всі виконані навчальні завдання містять грубі помилки, додаткова самостійна робота над матеріалом курсу не приведе до значимого підвищення якості виконання навчальних завдань, робота, що потребує повної переробки.

Перелік питань, що виносяться на підсумковий контроль

1. Предмет і завдання навчальної дисципліни «Історія держави та права України».
2. Місце дисципліни історії держави і права України в системі навчальних юридичних дисциплін.
3. Періодизація і методи вивчення історії держави та права України.
4. Вплив етногенезу та родоплемінної консолідації автохтонних етносів на динаміку праукраїнської державності.

5. Скіфія: державний і суспільний лад, право.
6. Державний та суспільний лад, право грецьких полісів Північного Причорномор'я.
7. Державний та суспільний лад Боспорського царства.
8. Еволюція протодержавних утворень на території сучасної України у III – IX ст. н.е.
9. Дискусійні питання утворення держави Русі.
10. Суспільний лад Русі.
11. Державний лад Русі.
12. Політико-правові реформи Володимира Великого та Ярослава Мудрого.
13. Судочинство Русі.
14. Джерела та основні риси права Русі. Загальна характеристика.
15. Договори Русі з Візантією як джерела права.
16. Право власності та зобов'язальне право за «Руською Правдою».
17. Шлюбно-сімейне та спадкове право Русі.
18. Система злочинів і види покарань за «Руською Правдою».
19. Зміни в державно-правових інститутах Русі в період феодальної роздробленості.
20. Державний лад Галицько-Волинського князівства.
21. Суспільний лад Галицько-Волинського князівства.
22. Джерела та основні риси права Галицько-Волинської держави.
23. Суспільний лад Великого князівства Литовського.
24. Державний лад Великого князівства Литовського.
25. Кревська (1385 р.) і Городельська (1413 р.) унії Литви та Польщі, їх наслідки для українських земель.
26. Судуострій Великого князівства Литовського.
27. Литовські статuti: загальна характеристика.
28. Право власності та зобов'язальне право Великого князівства Литовського.
29. Шлюбно-сімейне та спадкове право Великого князівства Литовського.
30. Види злочинів та система покарань у Великому князівстві Литовському.
31. Магдебурзьке право в українських містах: запровадження та принципи функціонування.
32. Суспільно-політичний лад на руських землях у складі Королівства Польського (1340 – 1569 рр.)
33. Утворення Речі Посполитої. Правовий статус українських земель у складі новоствореної держави.
34. Суспільний лад на українських землях у складі Польщі та Речі Посполитої.
35. Органи центральної влади Речі Посполитої та їх вплив на систему управління українськими землями (др. пол. XVI - сер. XVII ст.)
36. Джерела права та основні риси права на українських землях у складі

Польщі та Речі Посполитої.

37. Берестейська церковна унія та її наслідки для України.
38. Утворення Запорозької Січі та еволюція її державно-правового статусу.
39. Органи влади та управління Запорозької Січі.
40. Судоустрій та судочинство Запорозької Січі.
41. Основні риси звичаєвого права Запорозької Січі.
42. Виникнення та структура управління реєстрового козацтва.
43. Формування української національної держави в ході визвольної боротьби під проводом Б. Хмельницького (1648 – 1657 рр.).
44. Державний лад Української гетьманської держави (Війська Запорозького) друга половина XVII ст.
45. Суспільний лад Української гетьманської держави (Війська Запорозького).
46. Джерела права Української гетьманської держави (Війська Запорозького), їх характеристика.
47. Право власності та спадкове право Української гетьманської держави (Війська Запорозького).
48. Гетьманські статті як основа державного права Української гетьманської держави.
49. Українсько-московський договір 1654 р.: основні положення.
50. Гадяцький договір (1658 р.) І. Виговського та Переяславські статті (1659 р.) Ю. Хмельницького: суть та наслідки для України.
51. Українсько-шведська угода І. Мазепи: мета, наслідки.
52. Договірні статті (Конституція П. Орлика), їх історичне значення.
53. Андрусівське перемир'я 1667 р., Вічний мир 1686 р. та Бахчисарайський мирний договір 1681 р.: поділ України.
54. Правобережна Україна у XVIII ст.: поділи Польщі.
55. Джерела українського права: «Права за якими судиться малоросійський народ», «Суд і розправа в правах малоросійських»: загальна характеристика.
56. Обмеження та ліквідація автономії України. Перша Малоросійська колегія. Правління гетьманського уряду. Друга Малоросійська колегія.
57. Суспільний лад на українських землях у складі Російської імперії (кінець XVIII-XIX ст.).
58. Органи управління Україною у складі Російської імперії XIX - початок XX ст.
59. Судова реформа 1864 р. в Росії та її особливості в Україні.
60. Джерела та характерні риси права України у складі Російської імперії XIX - початку XX ст.
61. Суспільно-політичний устрій Галичини, Північної Буковини та Закарпаття у XIX ст.
62. Право Галичини, Північної Буковини та Закарпаття у складі Австрійської та Австро-Угорської імперій XIX – початок XX ст.

63. Утворення Української Центральної Ради, її юридичний статус.
64. I та II універсали Центральної Ради, їх значення.
65. Українська Центральна Рада і проголошення УНР: III і IV універсали Центральної Ради.
66. Брестський мир 1918 р. і його наслідки для України.
67. Конституція Української Народної Республіки від 29 квітня 1918 р.
68. Українська Держава 1918 р. (гетьманат П. Скоропадського).
69. Формування української національної держави доби Директорії.
70. Проголошення ЗУНР. Акт злуки УНР та ЗУНР 22 січня 1919 р. та його значення.
71. Перший Всеукраїнський з'їзд рад 1917 р. Проголошення УСРР. Становлення радянської влади в Україні
72. Конституція УСРР (1919 р.): загальна характеристика.
73. Міждержавна угода між Польщею і УНР квітня 1920 р. (Варшавський договір). Ризький договір (1921 р.) та його наслідки для України.
74. Правові засади входження УСРР до складу Союзу РСР. Конституція СРСР 1924 р.
75. Утворення та діяльність міліції радянської України (1919-1941 рр.)
76. Перша кодифікація права радянської України (1920-ті роки).
77. Адміністративно-територіальна реформа в УСРР у 1920-1930-х рр. Молдавська АРСР у складі радянської України (1924 – 1940 рр.)
78. Конституція УСРР (1929 р.): загальна характеристика.
79. Право УРСР в умовах тоталітарного режиму в 1930-х рр.
80. Основні положення Конституції УРСР 1937 р.
81. Проголошення незалежності Карпатської України (1939 р.).
82. Приєднання Західної України, Північної Буковини та частини Бессарабії до УРСР (1939 – 1940 рр.).
83. Державно-правова платформа Організації Українських Націоналістів. Акт відновлення української державності 30 червня 1941 р., його політико-правове значення.
84. УРСР – засновник і член ООН.
85. Правове закріплення передачі Кримської області та м. Севастополя до складу УРСР (1954 р.).
86. Друга кодифікація права радянської України (1960-ті роки).
87. Конституція УРСР 1978 р.: характеристика основних положень.
88. Декларація про державний суверенітет України від 16 липня 1990 р.: основні положення.
89. Акт проголошення незалежності України від 24 серпня 1991 р. і його закріплення Всеукраїнським референдумом 1 грудня 1991 р.
90. Розпад Союзу РСР. Створення СНД. Еволюція статусу України в цьому міждержавному об'єднанні.
91. Конституційний процес в незалежній Україні. Конституція України 1996

р. та зміни до неї.

92. Вибори Президента України 2014 р. Реформування системи державного управління, процеси децентралізації.

93. Вибори Президента України 2019 р. та основні тенденції сучасного державно-правового розвитку.

94. Агресія російської федерації проти України (2014-2022 роки). Початок повномасштабної російсько-української війни у лютому 2022 року.

95. Основні напрями змін у системі державного управління та законодавстві України, викликані російсько-українською війною (лютий 2022 року – по сьогоднішній день).

96. Воєнні події російсько-української війни (лютий 2022 р. – по сьогоднішній день). Геноцид українського народу російськими військами.

ОСНОВНА ЛІТЕРАТУРА З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Навчальна та наукова література:

1. Історія держави і права України: курс лекцій / Щербатюк В.М. та ін. Київ: Видавництво «Фенікс», 2018. 496 с. URL: <http://elar.naiau.kiev.ua/jspui/handle/123456789/23356>.

2. Історія держави і права України : підручник / [О. М. Бандурка, М. Ю. Бурдін, О. А. Гавриленко та ін.], за заг. ред. О. М. Бандурки; МВС України, Харків. нац. унт внутр. справ. Харків, 2019. 448 с. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/items/a7cdbf13-5961-4627-8df6-07fb80cc0492>.

3. Історія держави і права України : хрестоматія-практикум / [М. Ю. Бурдін, Є. С. Логвиненко, І. А. Логвиненко]; за заг. ред. О. М. Бандурки. Харків : Майдан, 2021. 888 с. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/items/3d328866-7515-4338-9ff9-9ffbd61755ab>.

4. Історія держави та права України (схеми та таблиці): навчальний посібник / О. В. Шкуратенко та ін. К.: «Видавництво Людмила», 2020. 174 с. URL: <http://elar.naiau.kiev.ua/handle/123456789/18071>.

5. Історія держави та права України: мультимедійний навчальний посібник / О. І. Анатольєва, І. В. Блінова, М. А. Дзюба [та ін.]. Київ: НАВС, 2021. URL: https://arm.naiau.kiev.ua/books/idpu_2021/start.html.

6. Терлюк І.Я. Історія держави і права України: навч. посіб. Київ: Кондор, 2018. 772 с. URL: http://pidruchniki.com/1584072045407/pravo/istoriya_derzhavi_i_prava_ukrayin_i.

ДОДАТКОВА ЛІТЕРАТУРА З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

1. Агресія Росії проти України: історичні передумови та сучасні виклики / Кер. проекту, упоряд. і наук. ред. П. П. Гай-Нижник; Авт. кол.: П. П. Гай-Нижник, Л. Л. Залізняка, І. Й. Краснодемська, Ю. С. Фігурний, О. А. Чирков, Л. В. Чупрій. Міністерство освіти і науки України; Науково-дослідний інститут

українознавства. К.: "МП Леся", 2016. 586 с. URL: <http://resource.history.org.ua/item/0013323>.

2. Буднік С. І., Прус В. З., Шкурятенко О. В. Правові джерела Української гетьманської держави (Війська Запорозького). К., 2017. 244 с. URL: <http://elar.naiu.kiev.ua/jspui/handle/123456789/17077>.

3. Гошко Т. Звичай і права. Джерела, коментарі, дослідження: У двох томах. Київ: Критика, 2019. URL: <http://resource.history.org.ua/item/0014572>.

4. Заяць Н. В. національна ідентичність як основа для розвитку політичної нації в Україні. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція*. 2022 № 56. С. 28-32. URL: <http://www.vestnik-pravo.mgu.od.ua/index.php/arkhiv-nomeriv?id=152>.

5. Судова влада в Україні: історичні витоки, закономірності, особливості розвитку / за ред. Усенка І. Б. Київ: Наукова думка, 2014. 506 с. URL: <http://history.org.ua/LiberUA/978-966-00-1458-9/978-966-00-1458-9.pdf>.

Нормативно-правові акти:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.

2. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>.

3. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>.

4. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>.

5. Про Національне антикорупційне бюро України: Закон України від 31.03.2023 № 1698-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1698-18#Text>.

Інформаційні ресурси в інтернеті:

1. Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. URL: <http://portal.rada.gov.ua/>.

2. Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України. URL: <http://www.kmu.gov.ua/control/>.

3. Офіційний сайт Уповноваженого Верховної Ради України. URL: <https://ombudsman.gov.ua/>.

4. Офіційне інтернет-представництво Президента України. URL: <http://www.president.gov.ua/>.

5. Офіційний сайт Ради національної безпеки і оборони України. URL: <http://www.rainbow.gov.ua>.

6. Наукова бібліотека Харківського національного університету внутрішніх справ. URL: <https://lib.univd.edu.ua/>.